

МІФОПОЕТИЧНА ОБРАЗНІСТЬ ФРАНКА

К.І. Дронь. Міфологізм у прозі Івана Франка (імагологічний аспект). – К.: Наукова думка, 2013. – 241 с. – [Проект “Наукова книга” (молоді вчені)]

На здобуття цьогорічної Премії Верховної Ради України для молодих учених у галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок Національною академією наук України висунуто наукову монографію “Міфологізм у прозі Івана Франка (імагологічний аспект)” молодшого наукового співробітника відділу франкознавства Інституту Івана Франка НАН України, кандидата філологічних наук Катерини Дронь.

Запропонована робота була опублікована в результаті перемоги конкурсу рукописів молодих науковців, проведеного 2012 р. видавництвом НАН України “Наукова думка”. Праця виконана в річці інтенсивних світових досліджень з проблем міфологізму. Окрім того, актуальна вона і в загальноукраїнському контексті, адже в останні десятиліття у вітчизняному літературознавстві суттєво поживалися й міфологічно-архетипні дослідження, які охоплюють широке коло письменників різних поколінь. Окрім того, Франків міфологізм – одна з виразно назрілих, важливих і складних тем сучасного академічного франкознавства, яка впродовж тривалого часу з певних причин залишалася поза увагою науковців або ж порушувалася тільки принагідно й частково, комплексно не досліджувалась. І це не випадково: така “обачність” дослідників у ставленні до означеної теми, очевидно, була зумовлена тим, що сам І. Франко нібито й заперечував власний міфологізм. До того ж над рецепцією письменника в Україні тяжіли і, притім, усе ще тяжіють прорадянські заангажовані стереотипи, що репрезентують І. Франка як автора “непрезентабельних” творів, які асоціюються переважно з усталеним реєстром шкільної хрестоматії – творами “Гімн”, “Гримить”, “Декадент”, “Борислав сміється”. Саме тому до з’яви згаданої монографії К. Дронь існувала історіографічна прогалина: міфознавчий аспект Франка-прозаїка, на відміну від фольклористичного, був практично не дослідженим, а тому праця заслужено стала першим в українському літературознавстві комплексним і системним дослідженням наукової та художньої спадщини І. Франка в дискурсі міфологізму.

Наукова робота К. Дронь чітко структурована. Прозорим викладом (від окремого до цілого, від індивідуального до загального) відзначаються всі розділи, підрозділи, вони гармонійно між собою пов’язані, починаються з проблематично містких вступів і завершуються поглибленими підсумками. Водночас авторка монографії застосовує вдалу двобічну методологічну стратегію: спершу Франко в ній постає як теоретик міфу (розділ “Міф у науковому та художньому дискурсах Івана Франка”), потім – як практик міфологізму (розділи “Художній універсум Івана Франка крізь призму міфопоетики першостихій буття” і “Часо-просторова топика та її міфопоетичне прочитання”).

У підсумку в монографії чітко вимальовується образ І. Франка як феноменально ерудованого науковця, який крокував у ногу із часом: ретельно обсервував провідні наукові теорії та концепції міфу ХІХ – початку ХХ ст.; аналізував у фахових статтях їхні переваги й недоліки; особисто проводив етнографічні польові дослідження й відтак упорядковував, публікував та популяризував українські народознавчі матеріали в міжнародному інтелектуально-науковому середовищі. Урешті, з’явилися і його поважні наукові праці – “[Народні повір’я, зв’язані з народженням дитини]”, “Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних”, “Найновіші напрямки в народознавстві”, “Дві школи в фольклористиці” та ін., в яких мислитель висловлював власне наукове розуміння природи первісних міфологічних вірувань та уявлень.

Низка зрезюмованих положень авторки монографії торкаються Франкового погляду на проблеми зв’язку міфології,

фольклору та літератури, ролі позасвідомого міфологічного елемента у процесі художньої творчості, тривання міфологічного фактора впродовж століть у культурному житті людини. Покликаючись на окремі праці І. Франка-вченого (“Етнологія та історія літератури”, “Як виникають народні пісні”, “Східно-західні непорозуміння” та ін.), К. Дронь окреслює його етнокультурологічну концепцію, “в якій виявилось оригінальне метафоричне осмислення багатовікової історії культури й багатьох народів, витоків якої є міфологія” (57). А це, як і визначення єдиної основи Франкової наукової рецепції міфу, потребувало докладного ознайомлення не лише з художніми, а й з теоретичними працями, яких дуже багато. Саме тому у праці К. Дронь докладно проаналізовано й суто міфознавчі праці І. Франка, і його теоретико-літературні, літературно-критичні, мово- та релігієзнавчі, психологічні, загальноестетичні студії, і розгорнуті коментарі до етнографічних збірників за його редакцією, і навіть окремі рецензії та бібліографічні огляди, в яких лише супровідно осмислено поняття міфу, міфології, витоків “релігійних міфів” тощо.

Визначальні акценти щодо особливостей індивідуального міфологізму І. Франка-письменника розставлено у висновку першого розділу монографії. Ідеться про те, що у Франка немає спрощеного запозичення міфологічних елементів: “Творчо, креативно, глибоко рефлексивно, інтерпретативно, крізь призму суб’єктивних авторських переживань і роздумів, конкретно-історичних людських доль, актуального змісту тогочасного українського життя письменник переосмислював міфологічні взірці, використовував їх як тривкі алегорії й символи, вічні образи та неперебутні проблеми й колізії, збагачені багатовіковою народною мудрістю параболи, глибокозмістовні ремінісценції та художньогенерувальні алюзії” (75).

Означивши особливості індивідуального міфологізму письменника, К. Дронь зосереджує увагу й на вузких аспектах цього багатогранного явища. Застосовуючи окремі теоретико-понятійні й інтерпретаційні принципи міфокритики, а також герменевтичного

потрактування імагології художнього твору та рецептивний метод “уважного читання”, дослідниця аналізує імпліцитні і/або експліцитні міфопоетичні сенси, виявлені в індивідуально-авторській картині світу письменника. Водночас літературознавче дослідження семантико-функціональних аспектів означених міфоскладників системно проведено на матеріалі художньої прози І. Франка, а текстуально-аналітичне прочитання міфів, міфологем, міфем у структурі творів – на поважному теоретико-методологічному підґрунті, з урахуванням міфознавчого досвіду багатьох світових і вітчизняних фахівців.

Безперечний здобуток рецензованої монографії – ґрунтовне дослідження образно-тематичних джерел прозової творчості І. Франка, особливостей відтвореної в ній контекстуальної семантики й прагматики міфопохідних образів-концептів, міфопоетичне прочитання часо-просторової архетипної топіки, літературознавчий аналіз міфопоетики на стику з проблемами психопатології. Абсолютно новаторське дослідження особливостей творчої експлікації і/або імплікації античних міфів, квазіміфологічних лабіринтних еманцій, вербальних та мнемонічних модусів лабіринту, за яке на матеріалі творчості І. Франка ніхто з дослідників досі не брався. Досягненням авторки став також розгляд широко вживаних письменником міфологічно маркованих моделей циклічного часу та міфологізованих метафоричних моделей міста: “заклятого міста”, “проклятого міста”, “міста-безодні”, “міста-машини”, “міста-примари”, “міста-рослини” – у міфологічному вимірі просторової семіотики творів, у яких зображено Борислав.

Здобуток рецензованої праці К. Дронь також у тому, що авторка ніколи не виходить за межі наукової об’єктивності, аргументовано й переконливо доводить власну думку. Її науковій монографії властиві ознаки чіткого й прозорого наукового стилю, далекого від псевдонауки, термінологічно-понятійної плутанини, абстрактних мудрувань “на найтруднішим і найнебезпечнішим” полі науки – міфології (вислів самого І. Франка).

Підбиваючи підсумок зробленому, дослідниця слушно наголошує на

необхідності продовження в майбутньому уважного відчитування, герменевтичного тлумачення, семіотичного декодування багатогранної міфопоетичної образності І. Франка. Із цим важко не погодитися,

тим більше з урахуванням того факту, що своєю монографією К. Дронь уже зробила в цю справу власний вагомий внесок.

Отримано 17 липня 2014 р.

*Лукаш Скупейко
м. Київ*